

POSTANOWIENIE

Dnia 14 listopada 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Siwek (przewodniczący)

SSN Oktawian Nawrot

SSN Adam Redzik (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi K.F.,
na przewlekłość postępowania przed Sądem Apelacyjnym w (...) w sprawie
III AUa (...),
z udziałem Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Apelacyjnego w (...)
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 14 listopada 2019 r.

- 1. stwierdza, że w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w (...), III AUa (...), nastąpiła przewlekłość postępowania;**
- 2. przyznaje K. F. od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w (...) 2000 (dwa tysiące) zł;**
- 3. zasądza od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w (...) na rzecz K.F. 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego i 17 (siedemnaście) zł tytułem zwrotu opłaty skarbowej od pełnomocnictwa;**
- 4. oddala skargę w pozostałym zakresie.**

UZASADNIENIE

I.

K.F. (dalej: Skarżący), reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, 30 sierpnia 2019 r. wniósł skargę na naruszenie prawa strony do rozpoznania

sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki (dalej: skarga na przewlekłość). Skarga dotyczy postępowania przed Sądem Apelacyjnym w (...) (III AUa (...)) w przedmiocie prawa do emerytury (w związku z wykonywaniem pracy w warunkach szczególnych).

Skarżący wniósł o stwierdzenie przewlekłości postępowania w ww. sprawie; przyznanie od Skarbu Państwa na rzecz Skarżącego kwoty 16.000 zł oraz o zasądzenie od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w (...) kosztów postępowania, tzn. 200 zł opłaty sądowej i kosztów advokackich, według norm przepisanych.

W uzasadnieniu skargi podniesiono, że 6 września 2017 r., za pośrednictwem Sądu Okręgowego w K., do Sądu Apelacyjnego w (...) wniesiona została apelacja Skarżącego. Sąd Apelacyjny w (...) 5 sierpnia 2019 r. wysłał do Skarżącego zawiadomienie o terminie rozprawy.

Wskazano, że brak rozpoznania sprawy przez tak długi okres naraził Skarżącego na bardzo poważne konsekwencje zdrowotne i finansowe – jego stan zdrowia pogarsza się z każdym miesiącem. Skarżący leczy się m.in. u kardiologa, pulmonologa, reumatologa, neurologa i ortopedy oraz na stałe ma orzeczoną niepełnosprawność. W związku ze swoim stanem zdrowia zmuszony jest do zakupu leków, na które miesięcznie wydaje ponad 400 zł. Tymczasem postępowanie w sprawie trwało zdecydowanie dłużej, niż to jest konieczne dla wyjaśnienia okoliczności faktycznych i prawnych, które były istotne dla jej rozstrzygnięcia. Ponadto wynikający z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: Konstytucja RP) oraz Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności obowiązek takiego organizowania systemu jurysdykcyjnego, aby właściwe sądy mogły podołać rozstrzygnięciu spraw sądowych w rozsądnych terminach jest szczególnie ważny w kontekście spraw, które (jak sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych) uzyskały w specjalnych procedurach gwarancje sprawności i szybkości postępowań sądowych.

W odpowiedzi na skargę z 6 września 2019 r. Prezes Sądu Apelacyjnego w (...), wskazując na sytuację kadrową III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, a także Wydziałów Cywilnego i Karnego tego sądu oraz ograniczenie możliwości delegowania sędziów z innych sądów i rozmiar obciążeń sędziów,

wniósł o oddalenie skargi, a w przypadku jej uwzględnienia o przyjęcie mniejszej kwoty odszkodowania.

Podniósł również, że terminy rozpoznawania spraw we właściwym wydziale Sądu Apelacyjnego w (...) wynoszą obecnie około 24 miesiące, a zgodnie z prawem sprawy powinny być rozpoznawane z uwzględnieniem kolejności wpływu akt. W Wydziale III Sądu Apelacyjnego w (...) orzeka 8 sędziów (1 delegowany), w tym część w zmniejszonym wymiarze (z uwagi na pełnione funkcje). Limit etatów w tym wydziale wynosił 11, ale mimo nieobsadzenia wszystkich stanowisk i wzrostu zaległości, został przez Ministra Sprawiedliwości zmniejszony o 1. Ponadto, w 2018 r. odszedł w stan spoczynku 1 sędzia, którego referat uległ podziałowi pomiędzy pozostałych sędziów. Zwiększenie liczby wyznaczonych spraw przez sędziów orzekających w wydziale nie było i nadal nie jest możliwe, a zmiana tej sytuacji pozostaje poza możliwościami i kompetencjami Prezesa Sądu. Wskazał on też, że wielokrotnie sygnalizowano Ministrowi Sprawiedliwości konieczność podjęcia działań poprawiających sytuację kadrową Sądu albo przynajmniej przywracających obsadę wynikającą z limitu etatów. W 2017 r. do Wydziału III Sądu Apelacyjnego w (...) wpłynęły 2.302 sprawy, w 2018 r. – 1.911, a do 5 września 2019 r. – 1.605.

Prezes Sądu Apelacyjnego w (...) podniósł, że o naruszeniu określonej w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP zasady rozpoznawania sprawy w rozsądnym terminie decyduje nie sam upływ czasu, ale nieuzasadnione przewlekanie procesu. Ocena, czy wystąpiła przewlekłość postępowania, nie może być oderwana od obowiązku sądu rozpoznawania wszystkich spraw bez nieuzasadnionej zwłoki, przy zachowaniu zasady rozpoznawania spraw według kolejności ich wpływu oraz uwzględnieniu przepisów nakazujących rozpoznawanie niektórych rodzajów spraw w ustawowo określonych terminach. Musi być także dokonywana na podstawie obiektywnych i ustawowych kryteriów w odniesieniu do okoliczności faktycznych i prawnych danej sprawy, ale także z uwzględnieniem warunków, w jakich pracuje sąd i poszczególni sędziowie. Niewyznaczenie terminu rozprawy lub wyznaczenie go po upływie znacznego czasu nie wynika z zaniedbań Prezesa Sądu Apelacyjnego, Przewodniczącego Wydziału czy sędziego referenta, lecz jest rezultatem niezapewnienia władzy sądowniczej odpowiednich warunków kadrowych, biurowych i proceduralnych, aby możliwe było szybkie i rzetelne

rozpoznanie takiej liczby spraw, jakie wpływają do Sądu – na co zwracał już uwagę Europejski Trybunał Praw Człowieka.

II.

Sąd Najwyższy ustalił:

11 stycznia 2017 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. wydał decyzję odmawiającą Skarżącemu prawa do emerytury (w związku z wykonywaniem pracy w warunkach szczególnych). 13 lutego 2017 r. Skarżący odwołał się od tej decyzji do Sądu Okręgowego w K..

Sąd Okręgowy w K. 1 sierpnia 2017 r. wydał wyrok, w którym oddalił odwołanie.

Apelacja Skarżącego od ww. wyroku, wniesiona 6 września 2017 r., wpłynęła do Sądu Apelacyjnego w [...] 21 września 2017 r. 19 września 2018 r. sprawa została skierowana do losowania sędziego referenta.

19 lipca 2019 r. wydano zarządzenie rozpoznania sprawy poza kolejnością wpływu i skierowania jej do losowania pozostałych członków składu sędziowskiego. 2 sierpnia 2019 r. wyznaczono termin rozprawy na 16 października 2019 r.

Skarga na przewlekłość wpłynęła do Sądu Apelacyjnego w (...) 30 sierpnia 2019 r.

16 października 2019 r. Sąd Apelacyjny w (...) wydał wyrok, w którym oddalił apelację Skarżącego.

III.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (dalej: ustawa o skardze na przewlekłość), strona może wnieść skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiło naruszenie jej prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, jeżeli postępowanie zmierzające do wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie trwa dłużej niż to konieczne dla wyjaśnienia istotnych okoliczności faktycznych i prawnych albo dłużej niż to

konieczne do załatwienia sprawy egzekucyjnej lub innej dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego (przewlekłość postępowania).

W świetle art. 2 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość, dla stwierdzenia czy w sprawie doszło do przewlekłości postępowania, należy w szczególności ocenić terminowość i prawidłowość czynności podjętych przez sąd w celu wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie. Dokonując owej oceny uwzględnia się łączny dotychczasowy czas postępowania od jego wszczęcia do chwili rozpoznania skargi, niezależnie od tego, na jakim etapie skarga na przewlekłość została wniesiona, a także charakter sprawy, stopień faktycznej i prawnej jej złożoności, znaczenie dla strony, która wniosła skargę rozstrzygniętych w niej zagadnień oraz zachowanie się stron, a w szczególności strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania.

Ustawa o skardze na przewlekłość nie określa jaki okres oczekiwania na rozpoznanie sprawy należy uznać za nieuzasadnioną zwłokę. W orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych przyjmuje się, że „nieuzasadniona zwłoka”, o której mowa w ww. przepisie, to wielomiesięczna beczynność sądu polegająca na niewyznaczeniu rozprawy bądź niepodejmowaniu czynności (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 14 marca 2007 r., III SPP 3/07).

Co do zasady uznaje się, że przewlekłość występuje w postępowaniu, w którym w danej instancji nie wyznaczono terminu rozprawy przez ponad 12 miesięcy (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z: 6 października 2016 r., III SPP 59/16; 22 marca 2017 r., III SPP 11/17; 6 kwietnia 2017 r., III SPP 14/17). Asumpt do takiej wykładni daje też art. 14 ustawy o skardze na przewlekłość, który stanowi, że ponowna skarga na przewlekłość w tej samej sprawie może być wniesiona po upływie 12 miesięcy (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 12 grudnia 2018 r., I NSP 40/18).

Sprawa, której dotyczy skarga na przewlekłość nie była zawiła faktycznie i prawnie, a miała istotne znaczenie dla strony, która wniosła skargę, z uwagi na charakter świadczenia, którego dotyczyła (emerytura). Zachowanie Skarżącego w żaden sposób nie przyczyniło się do przedłużenia postępowania.

Wynikający z ustawy obowiązek uwzględniania przez sąd, że sprawa ma istotne znaczenie dla strony, która wniosła skargę na przewlekłość i nie jest zawiła

znajduje potwierdzenie w orzecznictwie zarówno krajowym, jak i międzynarodowym. Sąd Najwyższy wskazywał, że sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych o świadczenia służące zaspokajaniu bieżących kosztów utrzymania powinny być rozpoznawane w sposób szczególnie sprawny (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 6 stycznia 2006 r., III SPP 154/05). Także Europejski Trybunał Praw Człowieka wskazał, że sprawy pracownicze oraz dotyczące ubezpieczeń społecznych powinny być rozpatrywane szybciej (wyrok z 30 października 1999 r. w sprawie Styranowski przeciwko Polsce, Reports 1998-VIII, s. 3376).

Przyczyną, która uzasadniałaby zwłokę sądu nie mogą być kwestie organizacyjne i kolejność wyznaczania, na co wskazywano w odpowiedzi na skargę. Jak wielokrotnie podnoszono w orzecznictwie „stale rosnący wpływ spraw oraz niewystarczająca obsada sędziów orzekających w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie usprawiedliwiają przewlekłości postępowania wynikającej z niewyznaczenia terminu rozprawy apelacyjnej” (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 lutego 2018 r., III SPP 3/18). Choć argumenty przywołane w odpowiedzi na skargę znajdują w ocenie Sądu Najwyższego uzasadnione podstawy, to z perspektywy strony postępowania organizacja i braki kadrowe nie mogą być argumentem istotnym przy ocenie naruszenia fundamentalnych praw określonych w Konstytucji RP (art. 45), jak i w aktach prawa międzynarodowego.

Postępowanie w sprawie w Sądzie Okręgowym rozpoczęło się w lutym 2017 r., a wyrok został wydany w sierpniu 2017 r. Natomiast sąd drugiej instancji nie wyznaczył terminu rozprawy przez ponad 22 miesiące. W związku z powyższym, na podstawie art. 12 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość orzeczonego, że w sprawie doszło do przewlekłości postępowania.

Zgodnie z art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość uwzględniając skargę, sąd na żądanie skarżącego przyznaje od Skarbu Państwa sumę pieniężną w wysokości od 2.000 do 20.000 zł. Wysokość sumy pieniężnej, we wskazanych granicach, wynosi nie mniej niż 500 zł za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania, niezależnie od tego, ilu etapów postępowania dotyczy stwierdzona przewlekłość postępowania. Sąd może przyznać sumę pieniężną wyższą niż 500 zł

za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania, jeżeli sprawa ma szczególne znaczenie dla skarżącego, który swoją postawą nie przyczynił się w sposób zawiniony do wydłużenia czasu trwania postępowania. W świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego przyznawana suma pieniężna stanowi z jednej strony sankcję dla państwa za wadliwe zorganizowanie wymiaru sprawiedliwości, z drugiej zaś jest rekompensatą dla skarżącego za krzywdę spowodowaną przewlekłością postępowania. Wysokość owej sumy pieniężnej winna być proporcjonalna do wielkości zwłoki, jej przyczyn oraz dotkliwości dla skarżącego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 6 stycznia 2006 r., III SPP 154/05). W świetle przedstawionych ustaleń uzasadniona jest zasądzona na rzecz Skarżącego od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w (...) kwota pieniężna w wysokości 2.000 zł, gdyż postępowanie sądowe trwało łącznie nieco ponad 2 lata.

Na podstawie art. 98 § 1 i 3 Kodeksu postępowania cywilnego (dalej: k.p.c.) w zw. z art. 394¹ § 3 w zw. z art. 398²¹ w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 8 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość oraz § 14 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, Sąd Najwyższy zasądził od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w (...) na rzecz Skarżącego 240 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego i 17 zł z tytułu opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

Wniesiona przez Skarżącego opłata sądowa, jako nienależna, została mu zwrócona zarządzeniem przewodniczącego składu sędziowskiego.